

Ярмоліцька Наталія Вікторівна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)

<https://orsid.org/0000-0002-1922-3496>

e-mail: natashav63@ukr.net

Євдокимова Людмила Ігорівна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)

<https://orcid.org/0000-0002-3214-037X>

e-mail: levdokimova81@gmail.com

**«ТРИ НАРОДНИХ ПРИНЦИПИ» СУНЬ ЯТСЕНА:
ФІЛОСОФСЬКО-СВІТОГЛЯДНИЙ І
ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ КОНЦЕПТУ**

Резюме

У статті розкрито суспільно-політичний, політико-ідеологічний і історико-філософський зміст «трьох народних принципів» Сунь Ятсена. Загалом, «три народні принципи» визнано політичною доктриною, яка увібрала в себе, як ідеологію конфуціанства, так і західну політичну думку. Запропоновані Сунь Ятсеном «три народні принципи» це: принцип націоналізму, який означав самовизначення китайського народу і китайських меншин, знищення всіх видів пригнічення та зла для відновлення статусу нації; принцип народовладдя можна досягти шляхом скасування самодержавства та встановлення республіки, а також створення п'ятивладної конституції оснований на законодавчій, судовій та адміністративній владі; народний добробут вважається найскладнішим у його вирішення й означає ідею зрівняння володіння землею за допомогою справедливої системи оподаткування. Ці запропоновані принципи Сунь Ятсена стали програмою для здійснення одночасно національної, політичної та економічної революції в Китаї, сприяли поваленню самодержавної монархії Цін і встановленню Китайської республіки. На основі проведеного дослідження було встановлено, що в «трьох народних принципах» Сунь Ятсеном було вперше запропоновано запровадити в Китаї демократичну, конституційну,

політичну та економічну системи. Крім того, Сунь Ятсен вважав, що справжня демократія й правління народу є передумовами для суспільної власності та розподілу державних і громадських економічних інтересів, що дасть можливість Китаю швидко модернізуватись та інтегруватись в напрямку цивілізації, рухатись шляхом розвитку і процвітання й стати сильною країною. Встановлено, що «три народні принципи» стали відносно завершеною революційною програмою для розбудови китайського суспільства. Було визначено, що «три народні принципи» стали важливим теоретичним джерелом китайського марксизму, в якому поєдналась китайська традиційна думка і марксизм, які в подальшому вплинули на історичний процес китаїзації марксизму.

Ключові слова: Сунь Ятсен, «три народних принципи», націоналізм, народовладдя, принцип народного добробуту, китаєзований марксизм.

Вступ

У сучасному Китаї особливе місце серед видатних політичних осіб займає Сунь Ятсен (1866–1925), якого шанують як національного героя і патріота, називають піонером китайської демократичної революції і засновником Китайської республіки. Він був політичним мислителем, який першим запропонував китайському народу програму повалення династії Цін і встановлення демократичної республіки. Сунь Ятсен намагався змінити Китай на процвітаючу країну. Для цього він ретельно вивчав передові знання і корисні світові ідеологічні досягнення, які допомогли б, у поєднанні з китайською реальністю, встановити демократичний устрій в Китаї. Суттєвий вплив на становлення політичного світогляду Сунь Ятсена мала Жовтнева революція в Росії. Хоча Сунь Ятсен і був стурбований поширенням марксизму в усьому світі, однак, його політичні ідеї та програма сформувались на основі марксизму. Вважається, що саме Сунь Ятсен був одним з перших хто підготував сприятливі умови для розповсюдження марксизму в Китаї. В деяких джерелах відмічається, що особливо активно розповсюдження марксизму в Китаї відбулось після Руху 4 травня, який підтримав і Сунь Ятсен. Вважається, що саме цей рух став поворотним моментом на шляху поширення марксизму та соціалістичних ідей в Китаї. «Адже капіталістичні країни Європи та США не дали Китаю жодних шансів сподіватися, що він коли-небудь буде визнаний ними як рівний, а всі нерівноправні договори будуть скасовані. Натомість уряд більшовиків вчинив саме так, як хотіли китайці — скасував принизливі угоди, нав'язані Китаю царською Росією. Саме ці події призвели до того, що в інтелектуальних колах почали домінувати соціалістичні та марксистські ідеї, виникло підґрунтя до створення Комуністичної партії Китаю вже через три роки після подій 4 травня 1919 року» [1]. Таким чином, події 1919 року стали відправною точкою

для китайських реформаторів, до яких належав і Сунь Ятсен, які почали замислюватись про нові шляхи розвитку для країни, які б не слідували китайській традиції, але й не копіювали б існуючі західні моделі та підходи, а йшли власним, специфічним шляхом, яким Китай крокує й донині.

Зазначимо, що свої основні політичні ідеї Сунь Ятсен виклав у «трьох народних принципах», визнаючи їх єдиним правильним шляхом для здійснення національно-демократичної революції. По суті «три народні принципи» Сунь Ятсена — це синтез традиційної китайської думки, основаної на конфуціанстві, та значним поєднанням із західними ідеями. Але щоб краще зрозуміти складний і суперечливий образ Сунь Ятсена, з'ясувати його роль у становленні марксизму в Китаї, вважаємо за необхідне дослідити його політичну та інтелектуальну спадщину, об'єктивно представивши його реальну історичну роль в модернізації Китаю. Для цього поставлена основна мета: системно проаналізувати філософсько-світоглядний і політологічний зміст концепту «три народних принципи» Сунь Ятсена. Дана мета передбачає вирішення наступного завдання: розкрити філософсько-світоглядний і політологічний зміст концепту «три народних принципи» на матеріалі праць Сунь Ятсена; узагальнити та систематизувати ключові підходи у трактуванні та оцінці особливостей змісту концепту «три народних принципи» у сучасних вітчизняних і західних філософських традиціях.

Джерела

В основу даного дослідження покладено праці сучасних західних та вітчизняних науковців у царині вивчення історії китайської філософії, китайського марксизму та китаєзованого марксизму, системного аналізу сутності та специфіки генезису, як західноєвропейського так і марксизму радянського типу. Головну джерельну базу даної статті склали праці сучасних вітчизняних вчених, які досліджували різні аспекти історії філософської традиції та культури Китаю; досліджувався шлях сприйняття давньокитайської філософії в історії радянської філософії другої половини ХХ ст. [2]; досліджувались космологічні та філософські погляди у Стародавньому Китаї та корінних американців, за допомогою чого було розкрито важливий принцип, який суттєво виділяє «незахідні» культури та проявляється в етноцентризмі й гармонізації взаємовідносин людини та природи [3]. Ще одним важливим доробком для даної публікації стали статті в області дослідження китайської культури, в яких було показано, як філософські та космологічні ідеї функціонують в сучасній китайській культурі й містять такі «важливі компоненти міжнародної культурної політики Китаю, як культурна ідентичність, ставлення до інших культур, поширення китайської традиційної культури у світі, мирне співіснування» [4, с. 116]. Також, теоретичною базою даного дослідження стали розвідки вітчизняних авторів присвячених дослідженню китаєзованого марксизму,

в яких презентується авторська методологія дослідження цього феномену, його світоглядних та філософських засад шляхом використання методу «крос-культурна філософія»; «здійснюється порівняльно-типологічний аналіз сучасних західних філософських традицій та сучасної китайської філософії з метою визначення умов можливості реалізації спільних китайсько-європейських та китайсько-українських практичних проєктів крос-культурної комунікації та гуманітарної співпраці» [5, с. 36]. Також, для даного дослідження було використано розвідки вітчизняних дослідників в області китайської філософії та історії українського китаєзнавства; історії філософії та науки Китаю, методології китаєзнавства, різноманітних аспектів сучасної філософії ідеології Китаю [6; 7].

Теоретичною базою для даного дослідження стали праці сучасних китайських науковців, які були присвячені життю та ідеям Сунь Ятсена. В цих публікаціях відмічається, що Сунь Ятсен став єдиним піонером модернізації Китаю, його теорія по суті — це теорія модернізації Китаю, а його «три принципи» забезпечують теоретичну та практично основу для модернізації Китаю [8; 9; 10]. Також було враховано праці західних дослідників, в яких акцентувалась увагу на сприянні Сунь Ятсена входження Китаю в міжнародне суспільство, підкреслювалась його активна позиція стосовно тих націй, які прагнуть приєднатися до міжнародної спільноти [11, с. 2]; підкреслюється, що основним чинником підйому Сунь Ятсена до лідерства був Захід і Японія, які надали багато позитивного у впливі зовнішнього світу на Китай. Саме політична думка заходу підкріпила віру Сунь Ятсена в європейські цінності, яка гуртувалась на його інтелектуальній відданості вищим цінностям, які відстоювала західна цивілізація [12; 13]; показано, що світогляд Сунь Ятсена сформувався відповідно до історичного контексту, в якому він жив і який, згодом, він став втілювати в контекст Китаю, який рухався до сучасності [14].

Методи дослідження

Для дослідження світогляду, культурної спадщини, філософських та суспільно-політичних поглядів Сунь Ятсена було використано такі наукові методи, як опис, систематизація та класифікація. Методологія даного дослідження була розроблена та сформована на основі праць Сунь Ятсена та сучасних праць з історії філософії та культури Китаю, а також на основі праць вітчизняних і західних філософів, політологів, синологів. При здійсненні дослідження використовувались загальнофілософські методи пізнання, а також застосовувався принцип історизму, який обумовив залучення методу історичної персонології, збагаченого матеріалами біографічного характеру. Застосування системного аналізу філософських і суспільно-політичних поглядів Сунь Ятсена дозволив розкрити суб'єктивні, культурно-історичні, соціальні та філософські передумови їх становлення.

Результати дослідження

Життя, діяльність та погляди Сунь Ятсена, лідера китайської революції, були спрямовані на боротьбу за незалежний демократичний Китай. В його житті були періоди пошуків нового шляху, нового підходу до вирішення революційних проблем Китаю. Слід зазначити, що більшість дослідників історії розвитку соціально-політичної думки Китаю вказують на значний внесок? який мали ідеї Сунь Ятсена на китайську суспільну думку і на те, що він поклав початок новій китайській політиці й намагався відновити суверенні права китайського народу. Будучи досить освіченою людиною, маючи європейську освіту він залишився з Китаєм і намагався поєднати європеїзм з китаїзмом. В ньому поєднувались якості бунтарства, великий революційний темперамент, революційна енергія, це був практик і теоретик революції [15, с. 13–14].

Загалом, вважається, що «три народні принципи» Сунь Ятсена стали важливим теоретичним джерелом китайського марксизму, в них поєдналися традиційна китайська думка та марксизм. Це була перша спроба Сунь Ятсена показати практичну та теоретичну взаємодію «трьох народних принципів» із марксизмом. Запровадження соціалізму в Китаї зробило цю теорію мостом між марксизмом і традиційною китайською культурою, що мало прямий вплив на історичний процес китаїзації марксизму. Цей процес почали активно досліджувати, намагаючись віднайти спільне між «трьома народними принципами» Сунь Ятсена та марксизмом. Ці дослідження, в основному, обертались навколо основних проблем Китаю в різні історичні періоди, що стало ключовою ланкою в тлумаченні відносин між «трьома народними принципами» і китаїзованим марксизмом [16].

В сучасних західних дослідженнях постаті Сунь Ятсена відводиться особливе місце, як засновнику сучасного Китаю, а всіх сучасних китайців називають спадкоємцями його революційної боротьби [11, с. 2]. Сунь Ятсен є широко визнаним лідером революційного руху, який поклав кінець династії Цін в 1911 році. Його шанують, як на Тайвані, так і в КНР, називають батьком-засновником сучасної китайської нації. Сунь Ятсена поважають, як національного героя, який прагнув відродження Китаю [12]. Він очолив і представив відхід Китаю від інерції свого династичного минулого, спрямувавши його на шлях до сучасності та взаємодії з розвинутим світом [14]. Тривалий час, майже до 1980-х років започаткований Сунь Ятсеном національний і революційний рухи подавались, як символ перемоги західних політичних цінностей в Китаї, де ключову роль відігравав націоналізм і «три народних принципи» [11]. Слід зазначити, що на формування філософських і політичних поглядів Сунь Ятсена вплинула західна політична думка, його віра в європейські цінності ґрунтувалась на його інтелектуальній відданості вищим цінностям, які відстоювала західна цивілізація [14].

Сунь Ятсен не тільки дотримувався європейських цінностей, він виклав свої основні ідеї й спробував прищепити їм елементи сучасного міжнародного порядку, підлаштувавши до основ історії Китаю та його традиційних цінностей. Сунь Ятсен вважав, що це своєрідне омолодження Китаю є унікальним і може бути корисним для майбутнього світового порядку [11].

Сунь Ятсена, як істинного китаїця, турбували проблеми китайської культури та цивілізації, які існували за старої системи й не суперечили одна одній. Сунь Ятсен, отримавши англомовну освіту за межами Китаю, став справжньою «усиновленою дитиною» західноєвропейської цивілізації. Однак, це не завадило йому захоплюватись вивченням класиків китайської культури, духовним багатством попередніх мудреців. Сунь Ятсен вважав, що саме після вторгнення «цінських варварів, китайська цивілізація впала у варварство». Вторгнення манчжурських «варварів Цін» і попадання під їхній контроль, привело блискучу цивілізацію Китаю до занепаду і перетворило на країну варварів. Саме тому Сунь Ятсен виступав за революцію з метою відновлення первісної цивілізації Китаю [17]. Він намагався побудувати свої політичні ідеали і світогляд таким чином, щоб реалізувати власне бачення нації, вірив у те, що повалення династії Цін дозволить встановити нову націю, націю нової епохи. З'явиться ідеальний соціалістичний та економічний досвід, яким можна буде поділитися із людьми інших країн. Сунь Ятсен закликав скинути манчжурський уряд, який знищував їхню державність, щоб потім відродити національну державу [18, с. 111].

Для втілення своїх ідей, про перетворення Китаю на розвинуту країну, Сунь Ятсен пропонує «три народних принципи»: націоналізм, народовладдя, принцип народного добробуту. За словами самого Сунь Ятсена «три народних принципи» — це принципи порятунку держави (де принцип, це свого роду ідея, віра та сила). Сунь Ятсен вірив, що саме «три народних принципи» є провідником до спасіння держави, вони приведуть Китай до рівності в міжнародних відносинах, в політиці та економіці. Віра в три народні принципи здатна породити велику силу, яка спроможна буде спасти Китай [18, с. 377].

Сунь Ятсен вважав, що методом спасіння держави є принцип націоналізму. Він казав, що «націоналізм — це принцип єдності держави і нації», який був відсутній серед китаїців, найбільш шанованим у них був принцип сім'ї та роду. Сила, яка об'єднує китаїців навколо сім'ї та роду є настільки сильною, що вони можуть навіть жертвувати своїм життям і життям своєї родини. Принцип роду надзвичайно глибоко вкорінений у свідомість китаїців, заради нього вони йдуть на різні жертви. Це означає, що сила яка об'єднує китаїців, обмежується тільки принципом роду і не розповсюджується на державу та націю. Тому, визначення націоналізму, як вираження принципу єдності нації та держави, є найвірнішим шляхом для Китаю. Існує різниця між поняттями «нація» та «державою». Китай є державою, яка

створена однією нацією. Розграничуючи ці два поняття, Сунь Ятсен пояснює які сили формують націю, а які — державу. Різниця між ними полягає в тому, що нація створюється природними силами, а держава — силою зброї. Звернувшись до політичної історії Китаю можна помітити, що китайці вважають «вандао» (шлях справедливого правління) природним шляхом розвитку, шляхом справедливості. «Суспільна корпорація, створена шляхом «вандао» і є нація. Застосування військової сили є «бадао» (шлях узурпатора, правління шляхом насильства) — шлях насильства. Корпорація, утворена шляхом «бадао» і є державою» [18, с. 379]. Таким чином, нація є громадська корпорація, створена шляхом «вандао», шляхом об'єднання в результаті природного розвитку, а держава — створюється шляхом насильницького об'єднання «бадао». Саме в цьому, зазначає Сунь Ятсен, і полягає різниця між державою і нацією [18, с. 380].

Процес виникнення нації, на відміну від держави (яка створюється насильницьким шляхом), відбувається цілком природним, непримусовим шляхом. Причини утворення націй це досить складний процес, в якому найбільш важливим є спільність крові. Саме кровна спорідненість, яка передається у спадок від покоління до покоління й приводить до утворення однієї нації. Окрім спільності крові, на утворення нації впливають також і такі фактори, як спосіб життя, мова, релігія, вдача і звичаї. «Ці п'ять факторів є результатом природної еволюції, а не продуктом насильства та підкорення, — зазначає Сунь Ятсен. Порівняння цих п'яти факторів з військовим насильством дозволяє розрізнити націю і державу» [18, с. 381].

Сунь Ятсен вважав поняття «націоналізму» скарбом, який визначає існування нації і прогрес держави, і який був втрачений в Китаї вже декілька сотень років назад. Серед причин втрати китайського націоналізму найбільш важливою є підкорення Китаю іншою нацією. Коли одна нація підкорює іншу, то вона не дозволяє підкореній нації проявляти незалежну самосвідомість. Пануюча нація прагне повністю знищити цінності підкореної нації [18, с. 408]. Сунь Ятсен вважав, що причиною гибелі китайського націоналізму стала втрата державності й підкорення Китаю іноземцями. Будучи протягом декількох тисячоліть імперіалістичною державою, Китай із покоління в покоління здійснював імперіалістичну політику, підкорюючи інші народи. Держава, яка підкорює інших імперіалістичними методами і намагається зберегти свої привілеї, завжди пропагує космополітизм, бажаючи підкорити всіх і стати володарями світу. Сунь Ятсен зазначав, що певний проміжок часу Китай також хотів стати володарем світу (подібно до Англії та дореволюційної Росії), намагався бути вищим за всіх і дотримувався принципу космополітизму. В наслідок чого ідея космополітизму широко розповсюдилась в китайському суспільстві, що призвело до втрати Китаєм своєї державності. Більша частина китайського суспільства, втративши відчуття націоналізму, стала дотримуватись

космополітизму, що дало можливість невеликій кількості манчжурців підкорити народ, який налічував декілька сотень мільйонів людей. Сунь Ятсен вважав, що націоналізм — це саме той інструмент, який дає можливість існувати людству. «Якщо буде розвинутий космополітизм без націоналізму, ми не зможемо існувати, нас витіснять інші народи» [18, с. 412].

Слід зазначити, що такі погляди Сунь Ятсена нагадують погляди радянських комуністів, які вели боротьбу проти будь-яких проявів космополітизму, висловлюючись про те, що він є несумісним з пролетарською боротьбою. Але на практиці комуністи діяли навпаки і проповідували необхідність «злиття націй» всього світу. Прикриваючись лозунгами доброзичливого ставлення до традицій та цінностей народів різних країн, СРСР здійснювали масові репресії, під гаслом боротьби з «антирадянським космополітизмом».

Сунь Ятсена турбували питання відновлення нації. Він вважав, що для тривалого існування нації і держави необхідно дотримання моралі, адже дотримання державою здорової моралі дає можливість їй довгий час існувати спокійно. Хоча китайська держава і гинула, її національна мораль була досить високою, це допомогло китайській нації не тільки існувати, але й мати достатньо сил для того, щоб асимілювати чужоземні нації. Слід зазначити, що Сунь Ятсен був прихильником старої китайської моралі, яка виражалась у вірності та шануванні батьків, у гуманності та любові, в чесності та справедливості і, на кінець, в гармонії та мирі [18, с. 438]. Він вважав, що із проникненням нової культури в Китай, стара китайська мораль зникне. Сунь Ятсен закликав не відходити від старої моралі, брати від неї все хороше, адже вірність, гуманність та любов є кращими проявами китайської моралі, чесність та справедливість в усі часи були притаманні китайцям. Сунь Ятсен дотримувався китайської конфуціанської етики та моралі. В своїх ідеях він об'єднав конфуціанську етику та «три народні принципи» в одне ціле, зробивши їх суттю трьох народних принципів, чим започаткував національне відродження конфуціанства і культури в Китаї.

Ще один принцип, принцип демократії, або народовладдя був невід'ємною частиною «трьох народних принципів» Сунь Ятсена і відповідав конституційному правлінню західного типу. Принцип народовладдя у Сунь Ятсена був наділений матеріалізмом, революційним і демократичним духом. Він казав, що народовладдя — це така форма правління, за якої народ сам володіє політикою. Сила, яка керує справами багатьох людей, є політичною владою, а коли народ сам керує політичними справами — це і є народовладдя [18, с. 450]. Сунь Ятсен змальовує, як зароджувалось народовладдя. Для цього він аналізує різні епохи в яких почало зароджуватись народовладдя. Перший період був «періодом боротьби людини з дикими тваринами, коли ще не було влади, а застосовувалась тільки фізична сила; другий період — це період боротьби людини з природою, коли існувала

теократія; третій період — це період боротьби людини з людиною, держави з державою, однієї нації з іншою, період існування автократії; нарешті, сучасний, четвертий період — період внутрішньодержавної боротьби, коли народ бореться проти своїх монархів» [18, с. 456]. Саме в період боротьби між добром і злом, боротьбою справедливості з насильством і відбувається поступовий розвиток народовладдя. Сунь Ятсен назвав цей період самим новим періодом історії, з його становленням скидалась автократія минулого періоду. Поступово і теократія, і автократія стають пережитками минулого й настає епоха народовладдя [18, с. 460].

Теперішній світ, говорив Сунь Ятсен, вступив в епоху народовладдя. Він закликав не бути противниками народовладдя лише тому, що у наших попередників були невірні судження про демократію. Всебічне дослідження світового розвитку вкотре доводить, що світ прогресує і з кожним днем вступає в епоху народовладдя, яке в майбутньому встановиться назавжди [18, с. 462]. З часів зародження демократії в сучасному світі минуло багато років, але період народовладдя — це довгий процес, який й досі триває. Як зазначав Сунь Ятсен, саме принцип народовладдя складає основу політичної революції, в результаті якої буде встановлено демократичний конституційний режим. Адже політична революція несумісна з будь-якими монархічними ідеями, тому необхідно викоринювати монархічну психологію, щоб ясно зрозуміти сутність народовладдя. Пропагуючи народовладдя, Сунь Ятсен намагався вберегти Китай від міжусобиць, а народ від страждань. Здійснення цих ідей і спонукали його заснувати республіку, в якій імператором повинен стати весь народ [18, с. 466].

Слід зазначити, що відстоюване Сунь Ятсеном народовладдя не схоже з демократією Європи та США, він скоріш використовував історію цих країн, він намагався на основі китайського народовладдя створити в Китаї республіку загальнонародної влади, яка здатна була б випередити ці країни. Сунь Ятсен закликав усвідомити те, що народовладдя не є даром природи, воно створено людьми, тому його необхідно дати народу не очікуючи, коли сам народ почне боротьбу за нього. Такі ідеї він намагався втілити в життя [18, с. 519].

Останній з «трьох народних принципів» запропонованих Сунь Ятсеном був принцип народного добробуту. Цей останній принцип скоріше був засобом до існування людей, програмою «соціальної революції» Сунь Ятсена. Соціальною революцією він сподівався вирішити проблему модернізації Китаю, перетворивши його на багату країну. В цей період в світі відбувались війни за демократію, але такий інтенсивний рух поступово спадав і на зміну йому прийшов соціалізм. Сунь Ятсен був прихильником соціалізму й вважав, що саме соціалізм представляє собою принцип народного добробуту. «Із розповсюдженням ідей соціалізму народ вже не так гаря-

че бореться за демократію, а веде боротьбу за економічні права. Ця війна, класова війна, війна робочих проти багатіїв» [18, с. 505].

Серед трьох принципів, принцип народного добробуту Сунь Ятсен вважав найскладнішим. Він полягав, насамперед, в соціальній проблемі, яка стане важливою в майбутньому. Натомість, спочатку гостро стоїть національне питання та питання народовладдя. Однак, якщо не впоратись із соціальними проблемами, то це призведе до нової великої революції. Тому, здійснюючи національну та політичну революцію необхідно знайти спосіб, як покращити соціально-економічну систему і тим самим запобігти соціальній революції в майбутньому [18, с. 113]. За визначенням Сунь Ятсена «народний добробут» означає «народне життя, існування суспільства та процвітання нації, тобто виживання народних мас... Принцип «народний добробут» і є соціалізм або, інакше, комунізм, тобто є принципом Великого єднання (Датун)» [18, с. 549]. За принципом Великого єднання, вважав Сунь Ятсен, діяла радянська Росія.

Слід зазначити, що замість терміну «соціалізм» Сунь Ятсен використовує старий китайський термін «народний добробут». Цю заміну він пояснював тим, що соціалізм вже декілька десятиліть існує в різних країнах. Цьому послужили винайдення машин і промислова революція, що спричинили соціальні проблеми, які, в свою чергу, стали причиною виникнення соціалізму. Будучи прихильником соціалізму і комунізму, Сунь Ятсен зазначав, що Китай перейняв теорії та ідеї соціалізму, які все частіше ставали предметом вивчення китайських вчених. І соціалізм і комунізм стали доволі популярними в Китаї [18, с. 553]. Сунь Ятсен вважав, що соціалізм має проблеми і недоліки, серед яких найбільшою є проблема суспільної економіки і питання самого життя простої людини. По мірі винайдення машин значна частина працівників залишилась без засобів до існування, звідси й виникло соціальне питання, адже необхідно було вирішувати проблему народного життя. Тому, якщо говорити тільки про цей принцип, то соціальна проблема і є проблема народного добробуту, який становив основний зміст соціалізму. Сунь Ятсен вважав, що соціалізм зміг впоратись із цими викликами й спромігся завоювати симпатії та підтримку значної частини країн, забезпечивши існування більшості громадян у світі [18, с. 554–556].

Якщо в питанні відновлення втраченого китайцями націоналізму, погляди Сунь Ятсена переплітались із ленінськими закликами про об'єднання націй для боротьби із гнобителями, щоб загальними зусиллями, в ім'я справедливості, знищити насилля, то для вирішення проблем народного добробуту він пішов шляхом марксівського соціалізму. Сунь Ятсен вважав дослідження Маркса правильними, адже перші проповідники соціалізму тільки мріяли про ліквідацію людських страждань, про ідеальний світ, не замислюючись над конкретними методами їх реалізації. Сунь Ятсен вважав, що тільки Марксу вдалось досконало вивчити ці проблеми.

Всі його відкриття базувались на економічних законах, він піддав критиці колишніх соціалістів за те, що вони ґрунтувались тільки на індивідуальних моральних якостях людей і на емоціях мас, оминаючи економічні проблеми, які не можна вирішити однією тільки мораллю та емоціями, для їх вирішення необхідно глибоке вивчення соціальних умов і соціального прогресу. Сунь Ятсен вважав, що такий метод Маркса, застосований ним до вивчення соціального питання, є науковим методом, а тому є науковим соціалізмом [18, с. 558].

По мірі розповсюдження соціалізму, все більшої популярності набували соціалістичні партії, які намагались вирішити соціальне питання в своїх країнах. В цей період самою сильною течією серед соціалістичних партій стає марксизм, або науковий соціалізм. Переважна більшість соціалістичних партій стояли на марксівських позиціях стосовно того, що матерія є центром тяжіння історії. Однак, цю теорію Маркса підтримували не всі соціалісти, що стало причиною суперечок між послідовниками цієї теорії й лунали звинувачення один одного в невірності марксизму. В результаті чого постало питання — чи є вірним марксове відкриття, що матерія є основою історичного розвитку, адже багато хто вважав, що цей принцип є невірним. Сам Сунь Ятсен вважав, що це вчення Маркса було неповним, тому і його положення про те, що матерія є центром тяжіння історії є невірним. Таким центром, на думку Сунь Ятсена, є соціальне питання, в якому також є центр — це засоби до існування. Саме проблема народного добробуту і є проблемою засобів до існування. «Народний добробут, — відмічав Сунь Ятсен, — є центром тяжіння соціального прогресу, який в свою чергу, є центром тяжіння історії. В кінцевому результаті центром тяжіння історії є народний добробут, а не матерія» [18, с. 559–560].

Слід зазначити, що погляди Сунь Ятсена на засоби до існування спочатку мали яскраво виражене соціалістичне забарвлення. В своїх публічних лекціях він неодноразово говорив: «Що таке засоби до існування? Засоби до існування людей — це комунізм і соціалізм». Але згодом Сунь Ятсен змінює свою точку зору. Він не погоджується із марксистами які вважали, що для вирішення соціального питання необхідна диктатура народу та виробників, а також вирішення революційними методами всіх політико-економічних проблем. Революційні методи вирішення політико-економічних питань були застосовані під час російської революції. Однак, цим революційним шляхом, зазначав Сунь Ятсен, були успішно вирішені лише політичні питання, що мало в Росії повний успіх, чого не можна сказати про вирішення економічного питання. Це означає, що повністю вирішити економічні проблеми тільки революційним шляхом неможливо. Більшість європейських і американських вчених, зазначав Сунь Ятсен, не схвалювали революційного методу, який був застосований в Росії для вирішення економічних питань, а відстоювали використання політичного

руху. Вони вважали, що в розвинутих країнах капіталу марксистські методи не можуть бути застосовані для негайного вирішення соціального питання, а повного його вирішення можливо досягти лише мирним шляхом [18, с. 573].

Хоча Сунь Ятсен в певний період свого життя і був прихильником вчення Маркса, все ж вважав, що це вчення не може бути застосоване до принципу народного добробуту. Адже, навіть в Росії після перемоги революції проводились в життя марксистські методи, але в області економіки там перейшли до нової економічної політики. Сунь Ятсен вважав, що нова економічна політична була введена із-за того, що рівень соціально-економічного розвитку Росії набагато відставав від Англії та США, а тому було недостатньо застосовувати марксистські методи. Соціально-економічний рівень Китаю був набагато нижчим цих країн, тому марксистськими методами в ньому неможливо було вирішити соціальне питання. Сунь Ятсен своїми ідеями і реформами намагався покращити життя народу, робив все для того, щоб він не страждав від майнової нерівності. «Сенс наших трьох народних принципів полягає в тому, щоб «народ володів, народ керував і народ користувався», тобто, щоб народ спільно володів державою, щоб народ спільно керував політикою, і щоб народ спільно користувався благами. Відповідно цього принципу все в державі повинно належати народу і народ буде спільно користуватися всіма благами. В цьому випадку народ і держава не тільки будуть зв'язані суспільною власністю, але й всі справи стануть спільними. Коли народ все в державі буде вважати спільним, то істинна мета принципу народного добробуту буде дійсно досягнута. Це й буде світ Великого єднання про який мріяв Конфуцій» [18, с. 590].

Висновки

З проведеного дослідження можна зробити наступні висновки. «Три народні принципи» Сунь Ятсена — це демократична революційна програма, узагальнення його демократичної думки, яку він відстоював все життя. «Три народні принципи» — це серія узагальнень думок і практичного досвіду Сунь Ятсена щодо порятунку нації й теоретичні рекомендації модернізації Китаю. Теорія Сунь Ятсена — це цілеспрямоване поєднання традицій конфуціанства, соціалізму і західної демократії. Він вважав, що для втілення запланованих цілей необхідно: здійснити національну революцію для реалізації націоналізму; здійснити політичну революцію для реалізації громадянських прав; здійснити соціальну революцію для реалізації засобів для існування людей. Але, така мета найкраще досягається шляхом вдосконалення, а не шляхом революції [19]. На сьогодні «три народні принципи» Сунь Ятсена вважаються духовною спадщиною китайського народу, які надихають на подальше відновлення Китаю.

Список посилань

1. Коваль О. А. Як Рух 4 травня змінив Китай. Журнал «Україна-Китай». 2019. №16(2). URL: <https://sinologist.com.ua/koval-o-yak-ruh-4-travnja-zminyv-kytaj/>
2. Sergii Rudenko, Iryna Liashenko. Chinese Studies in Ukrainian Philosophy of the Soviet Period. *STUDIA WARMIŃSKIE*. 2020. № 57. pp. 85-101. URL: <https://czasopisma.uwm.edu.pl/index.php/sw/article/view/6007/4687>
3. Sergii Rudenko, Yaroslav Sobolievskiy, Changming Zhang. Feng Shui Cosmology and Philosophy in Native Americans' Worldview. *Philosophy and Cosmology*. 2021. Volume 27. pp. 196-205. URL: http://ispcjournal.org/journals/2021/02/PhC_27_RudenkoSobolievskiyZhang.pdf
4. Rudenko Sergii, Changming Zhang. Lady Xian's Cosmology and Philosophy as a Masterplot of Modern Chinese Culture. *Philosophy and Cosmology*. 2022. Volume 29, 116-124. URL: http://ispcjournal.org/journals/2022/02/PhC_29_RudenkoZhang.pdf
5. Конверський А., Руденко С., Соболевський Я., Крикун В. Методологічні засади дослідження китаєзованого марксизму та його сучасних соціокультурних імплікацій. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія*. 2022. № 1(6). С. 35-38. URL: <https://bulletinphilosophy-knu.kyiv.ua/index.php/journal/article/view/68/45>
6. Кіктенко В.О. Історія українського китаєзнавства (XVIII – початок XXI століття). Київ. 2018. 388 с.
7. Кіктенко В.О. Філософія американського прагматизму, конфуціанство та китайська модернізація. *Китаєзнавчі дослідження*. 2021. №1-2. С.18-29. URL: <https://chinese-studies.com.ua/index.php/journal/article/view/145>
8. Zhao L.L. «Sun Zhongshan sixiang de zhexue jichu yu zhexue tixi (The Philosophical Basis and System of Sun Yat-sen's Ideas)» in *From Confucius to Sun Yat-sen: The Inheritance and Development of Chinese Culture*, eds. Sun Zhongshan ji Jin Hui and Zhongguo Renmin Daxue Kongzi Yanjiu Yuan (Beijing: Social Sciences Academic Press. 2011.
9. Lin, J.Y. *Sun Zhongshanyu Zhongguo jindai hua dao lu yanjiu (Research on Sun Yat-sen and the Path to the Modernization of China)*. Guangdong: Jiaoyu Chuban She. 1999.
10. Huang M.T. *The Constructive Philosophy of Sun Yat-sen: the Outset and Application of the Modern Chinese Systematic Thinking*. Beijing: Social Sciences Academic Press. 2006.
11. Shiu Cheung Alan Kwan. *Sun Yat-sen on China's Place in International Society*. Mansfield College. Submission for the Degree of Doctor of

- Philosophy of Politics and International Relations. University of Oxford, Hilary. 2020. 208 p.
12. Schiffrin H.Z. Sun Yat-sen, Reluctant Revolutionary. Boston and Toronto: Little and Brown. 1980.
  13. Schiffrin H.Z. Sun Yat-sen and the Origins of the Chinese Revolution. Berkley: University of California Press. 1998.
  14. Bergere M., J. Lloyd. Sun Yat-sen. Stanford: Stanford University Press. 1998.
  15. Виленский-Сибиряков Вл. Сунь-Ят-Сен отец китайской революции. 2-е изд. Москва: Государственное издательство. 1924. 196 с.
  16. 姚锡长, 《孙中山的三民主义与马克思主义中国化》 [Яо Січан. «Три принципи Сунь Ятсена про людей і китаїзація марксизму». «Журнал університету Сючан»]. 2005. №3. С. 110-113.
  17. Teiichi Kawata. Confucianism and Sun Yat-sen's Views on Civilization. 2019. URL: http://www.princeton.edu/~collcutt/doc/Kawata_English.pdf
  18. Сунь Ятсен. Избранные произведения. Издание второе исправленное и дополненное. Москва: Издательство «Наука», 1985. 784 с.
  19. 张春英, 《抗战时期毛泽东关于建立“三民主义共和国”构想之探析》, 《中共党史研》 [Чжан Чуньїн. «Дослідження та аналіз концепції Мао Цзедуна про створення «Республіки трьохнародних принципів» під час антияпонської війни» / «Дослідження історії Комуністичної партії Китаю»]. 2005. №1. С. 94-100.
  20. Huang M.T., Zhang, B. and Zhang, S.W. Sun Yat-sen's Confucian Complex: The Heritage and Transcendence of Chinese Culture. Beijing: Social Sciences Academic Press. 2010.
  21. Wilbur C.M. Sun Yat-Sen: Frustrated Patriot. New York: Columbia University Press. 1976.
  22. Yarmolitska N. Philosophical and outlook content of the concept of «three principles of the people» Sun Yat-Sen and the revolutionary movement in China. International Scientific Conference «The Days of Science of the Faculty of Philosophy – 2022». Kyiv: Publishing center «Kyiv University». 2022. pp. 47-52. URL: <https://daysofscience-knu.net.ua/index.php/conference/issue/view/11/78>

References

1. Koval, O. A. (2019). Yak Rukh 4 May changed China. Magazine «Ukraine-China» No. 16(2). URL:<https://sinologist.com.ua/koval-o-yak-ruh-4-travnya-zminyv-kytaj/> [in Ukrainian].

2. Rudenko, S. & Liashenko, I. (2020). Chinese Studies in Ukrainian Philosophy of the Soviet Period. *STUDIA WARMIŃSKIE*, 57, 85-101. URL: <https://czasopisma.uwm.edu.pl/index.php/sw/article/view/6007/4687>
3. Rudenko, S. & Sobolievskiy, Ya. & Changming, Ch. (2021). Feng Shui Cosmology and Philosophy in Native Americans' Worldview. *Philosophy and Cosmology*, Vol. 27, 196-205. URL: http://ispcjournal.org/journals/2021/02/PhC_27_RudenkoSobolievskiyZhang.pdf
4. Rudenko, S. & Changming, Zh.(2022). Lady Xian's Cosmology and Philosophy as a Masterplot of Modern Chinese Culture. *Philosophy and Cosmology*, Vol. 29, 116-124. URL: http://ispcjournal.org/journals/2022/02/PhC_29_RudenkoZhang.pdf
5. Konverskyi, A., Rudenko, S., Sobolievskiy, Ya. & Krykun, V. (2022). Research methodology foundations of Chinese Marxism and its socio-cultural implications. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Philosophy*, 1(6), 35-38. URL: <https://bulletinphilosophy-knu.kyiv.ua/index.php/journal/article/view/68/45> [in Ukrainian].
6. Kiktenko, V.O. (2018). History of Ukrainian Chinese studies (XVIII - the beginning of the XXI century). Kyiv, 388 p. [in Ukrainian].
7. Kiktenko, V.O. (2021). Philosophy of American pragmatism, Confucianism and Chinese modernization. *Chinese connoisseurs*, 1-2, 18-29. URL: <https://chinese-studies.com.ua/index.php/journal/article/view/145> [in Ukrainian].
8. Zhao, L.L. (2011). «Sun Zhongshan sixiang de zhexue jichu yu zhexue tixi (The Philosophical Basis and System of Sun Yat-sen's Ideas)» in *From Confucius to Sun Yat-sen: The Inheritance and Development of Chinese Culture*, eds. Sun Zhongshan ji Jin Hui and Zhongguo Renmin Daxue Kongzi Yanjiu Yuan (Beijing: Social Sciences Academic Press.
9. Lin, J.Y. (1999). *Sun Zhongshanyu Zhongguo jindai hua dao lu yanjiu (Research on Sun Yat-sen and the Path to the Modernization of China)*. Guangdong: Jiaoyu Chuban She.
10. Huang, M.T. (2006). *The Constructive Philosophy of Sun Yat-sen: the Outset and Application of the Modern Chinese Systematic Thinking*. Beijing: Social Sciences Academic Press.
11. Shiu Cheung Alan Kwan (2020). *Sun Yat-sen on China's Place in International Society*. Mansfield College. Submission for the Degree of Doctor of Philosophy of Politics and International Relations. University of Oxford, Hilary.
12. Schiffrin, H.Z. (1980). *Sun Yat-sen, Reluctant Revolutionary*. Boston and Toronto: Little and Brown.

13. Schiffrin, H.Z. (1998). Sun Yat-sen and the Origins of the Chinese Revolution. Berkley: University of California Press.
14. Bergere M. & Lloyd J. (1998). Sun Yat-sen. Stanford: Stanford University Press.
15. Vilensky-Sibiriyakov, Vl. (1924). Sun Yat Sen is the father of the Chinese revolution. 2nd ed. Moscow: State publishing house.
16. 姚锡长, 《孙中山的三民主义与马克思主义中国化》 [Yao Xichang (2005). Sun Yat-sen's Three Principles of the People and Sinicization of Marxism. Journal of Xuchang University], no. 03, pp. 110-113.
17. Teiichi, Kawata (2019). Confucianism and Sun Yat-sen's Views on Civilization. URL: http://www.princeton.edu/~colcutt/doc/Kawata_English.pdf
18. Sun Yatsen. (1985). Selected works. Second edition, corrected and enlarged. Moscow: Nauka Publishing House. 784 p.
19. 张春英, 《抗战时期毛泽东关于建立“三民主义共和国”构想之探析》, 《中共党史研》 [Zhang Chunying (2005). Exploration and Analysis of Mao Zedong's Conception of Establishing the «Republic of the Three People's Principles» During the Anti-Japanese War» / Research on the History of the Communist Party of China], no. 01, pp. 94-100.
20. Huang, M.T., Zhang, B. & Zhang, S.W. (2010). Sun Yat-sen's Confucian Complex: The Heritage and Transcendence of Chinese Culture. Beijing: Social Sciences Academic Press.
21. Wilbur, C.M. (1976). Sun Yat-Sen: Frustrated Patriot. New York: Columbia University Press.
22. Yarmolitska, N. (2022). Philosophical and outlook content of the concept of «three principles of the people» Sun Yat-Sen and the revolutionary movement in China. International Scientific Conference «The Days of Science of the Faculty of Philosophy – 2022». Kyiv: Publishing center «Kyiv University», 47-52. URL: <https://daysof-science-knu.net.ua/index.php/conference/issue/view/11/78>

Nataliia Yarmolitska

Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv)

<https://orsid.org/0000-0002-1922-3496>

e-mail: natashav63@ukr.net

Liudmyla Yevdokymova

Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine)

<https://orcid.org/0000-0002-3214-037X>

e-mail: levdokimova81@gmail.com

**«THREE NATIONAL PRINCIPLES» SUN YATSEN:
PHILIOSOPHICAL- WORLDWIDE AND POLITICAL CONTENT
OF THE CONCEPT**

Abstract

In the article the revealed social-political, political-ideological and historical-philosophical content «three national principles» Sun Yatsen. In general, the «three national principles» are recognized as a political doctrine, which absorbed both confucian ideology and western political thought. To proposed Sun Yatsen the «three national principles» it: the principle of nationalism, which meant the self-determination of the chinese people and chinese minorities, the destruction of all forms of oppression and evil to restore the status of the nation; the principle of people's rule can be achieved by abolishing autocracy and establishing a republic, as well as the creation of a five-power constitution based on legislative, judicial and administrative powers; national welfare is considered the most difficult to solve and means the idea of equalizing land ownership with the help of a fair taxation system. These proposed principles of Sun Yatsen became a program for carrying out a simultaneous national, political and economic revolution in China, contributed to the overthrow of the Qing autocratic monarchy and the establishment of the Republic of China. Based on the conducted research, it was established what in the «three national principles» was the first proposed to be introduced in the Chine democratic, constitutional, political and economic systems. Moreover, Sun Yatsen believed that there is true democracy

and government of the people is prerequisites for public ownership and distribution of state and public economic interests, which will enable China to rapidly modernize and integrate in the direction of civilization, move along the path of development and prosperity, and become a strong country. Installed, what «three national principles» became a relatively complete revolutionary program for building chinese society. It was determined, what «three national principles» became an important theoretical source of Chinese Marxism, in which Chinese traditional thought and Marxism were combined, which further influenced the historical process of the Chineseization of Marxism.

Keywords: Sun Yatsen, «three national principles», nationalism, people's power, the principle of national welfare, Chinese Marxism.

Стаття надійшла до редакції 12.05.23

© Ярмолицька Н. В., Євдокімова Л. І., 2023